

**Aanvullend onderzoek
vleermuizen en vogels met een
vaste verblijfplaats
Hernesseroord te Middelharnis
– deelgebied 1 en 3**

November 2020
P20-076/W1903
Auteur: J. Lips

Natuur-Wetenschappelijk Centrum
078-6213921
info@nwcadvies.nl
www.nwcadvies.nl

**Aanvullend onderzoek vleermuizen en
vogels met een vaste verblijfplaats
Hernesseroord te Middelharnis –
deelgebied 1 en 3**

Aanvullend onderzoek vleermuizen en vogels met een vaste verblijfplaats Hernesseroord te Middelharnis – deelgebied 1 en 3

Opdrachtgever: Juust B. V.

Uitvoering: Natuur-Wetenschappelijk Centrum

Veldwerk: Annemijn de Groot, Alexandra Haan, Naomi van Pelt, Noortje Hermans, Danny van der Heuvel, Christine Huibers, Goedele Kreté, Jelle Lips, Sara Popperlaars, Tom Urbanus.

Samenstelling: Jelle Lips

Foto's: NWC

Aanvullend onderzoek vleermuizen en vogels met een vaste verblijfplaats Hernesseroord te Middelharnis – deelgebied 1 en 3 [Samenst.: Lips, J.] [Foto's:NWC]. Met lit. opg., Dordrecht: Strix/ NWC.

Trefw.: Wet natuurbescherming, vleermuizen, Sperwer, Ransuil, Hernesseroord, Middelharnis.

W1903/P20-076

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt of verveelvoudigd, door middel van; druk, fotokopie, microfilm of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever of de opdrachtgever.

November, oktober 2020

Inhoud

Samenvatting

1	Inleiding	7
2	Gebiedsbeschrijving en voorgenomen plannen	9
3	Wettelijk kader	11
4	Methode	15
5	Resultaten	19
6	Effecten, verplichtingen en aanbevelingen	27
	Referenties	30

Bijlage 1: Beschermde soorten Wet natuurbescherming

Bijlage 2: Vleermuizen en ruimtelijke ingrepen

Bijlage 3: Vogels en ruimtelijke ingrepen

Samenvatting

Onderstaande tabel geeft de conclusies uit voorliggend rapport weer. Voor de volledigheid en om een verkeerde interpretatie te voorkomen, dient ook hoofdstuk 6 (effecten, verplichtingen en aanbevelingen) gelezen te worden.

Soortgroep	Effecten beschermde soorten	Verplichtingen
Vleermuizen - Watervleermuis - Gewone dwergvleermuis	Verstoring van essentieel foerageergebied door werkzaamheden en het aanbrengen verlichting nabij de vijver gelegen in deelgebied 3. Verstoring van essentieel mogelijk foerageergebied door het verwijderen van bosschages binnen deelgebieden 1 & 3.	Het aanvragen van een ontheffing voor de verbodsbepalingen die overtreden worden en het nemen van mitigerende en/of compenserende maatregelen zoals beschreven in hoofdstuk 6.
Vogels met een vaste verblijfplaats		
- Sperwer	Mogelijke verstoring niet essentiële functionele leefomgeving.	Zorgplicht.
- Ransuil	Mogelijke verstoring essentiële functionele leefomgeving in de vorm van slaap/rustplaatsen.	Het aanvragen van een ontheffing voor de verbodsbepalingen die overtreden worden en het nemen van mitigerende en/of compenserende maatregelen.

1. Inleiding

Er zijn plannen om binnen vier deelgebieden op het zorgterrein van Hernesseroord te Middelharnis woningen te ontwikkelen. Ten behoeve van de realisatie van de woningen zullen bomen gekapt worden, struweel verwijderd worden, vijvers en sloten gewijzigd worden en zal in deelgebied 4 bebouwing gesloopt worden. Daarnaast zal voor de omgeving een landschapsplan opgesteld worden om de biodiversiteit te verhogen.

Bij dergelijke ontwikkelingen en ingrepen dient, in het kader van de Wet natuurbescherming, onderzoek gedaan te worden naar de aanwezige natuurwaarden en dient een beoordeling gemaakt te worden van eventuele negatieve effecten van de plannen op deze waarden.

Uit een in maart 2020 uitgevoerde quickscan door ATKB¹ is gebleken dat de deelgebieden 1 en 3 gebruikt kunnen worden door vleermuizen, de Sperwer (*Accipiter nisus*) en de Ransuil (*Asio otus*). Hierdoor is het nodig om voor deze soortgroepen aanvullend onderzoek uit te voeren om de functie(s) die het plangebied heeft voor deze soorten te onderzoeken. Met behulp van de resultaten is bepaald welke gevolgen de voorgenomen plannen voor deze soorten hebben.

Juust B.V. heeft het Natuur-Wetenschappelijk Centrum (NWC) gevraagd aanvullend onderzoek naar vleermuizen, de Sperwer en de Ransuil uit te voeren op deze locatie en om te adviseren omtrent de relevante natuurwetgeving.

¹ ATKB Adviesbureau voor Bodem, Water en Ecologie (2020). Quickscan Wet natuurbescherming Hernesseroord te Middelharnis. Kenmerk:20191134/rap01, versie 1, 7 april 2020.

2. Gebiedsbeschrijving en voorgenomen plannen

Gebiedsbeschrijving

Het plangebied, bestaande uit vier deelgebieden (figuur 1), bevindt zich op zorgterrein Hernesseroord gelegen tussen het Haringvliet en het dorp Middelharnis (provincie Zuid-Holland; (figuur 2, pg 10).

Deelgebied 1 ligt in het westen van het plangebied en bestaat uit een bosschage die onderdeel uitmaakt van een omringende zoom rond het zorgterrein. Deze bosschage is voornamelijk begroeid met Esdoorn (*Acer pseudoplatanus*), Beuk (*Fagus sylvatica*) en essen (*Fraxinus excelsior*). Verder is in de betreffende bosschage een heldere sloot aanwezig, gelegen in de schaduw, met een steil talud en zonder oeverbeschoeiing.

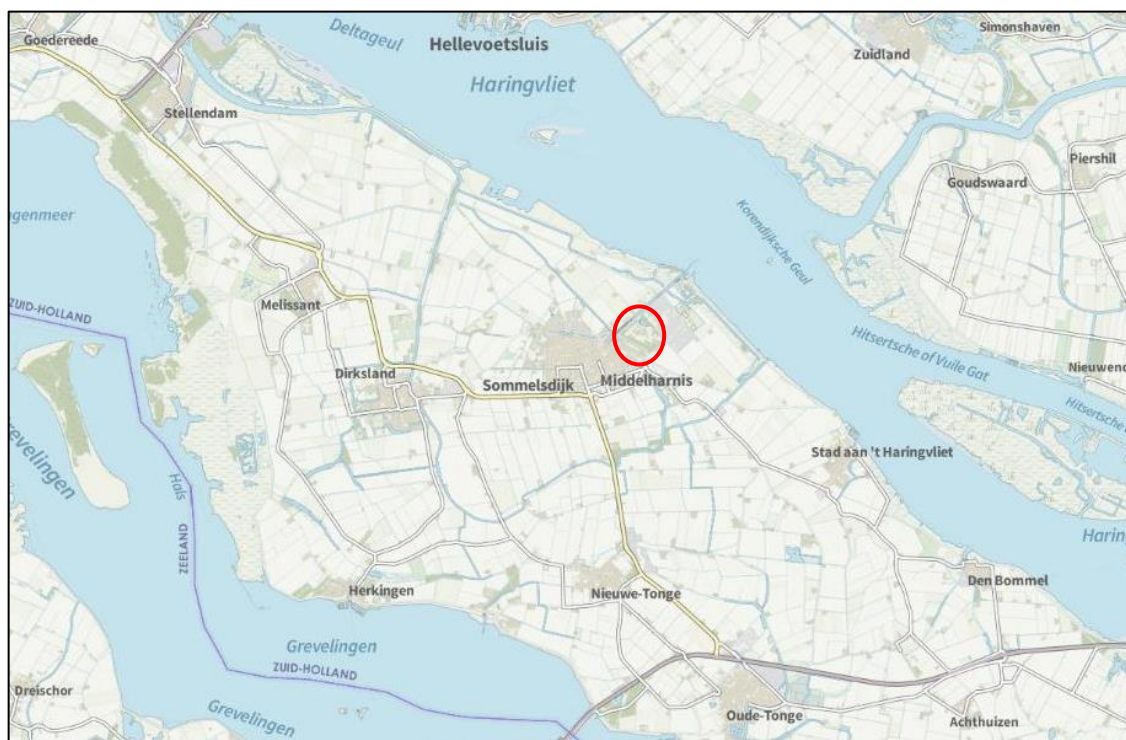
Deelgebied 3 is gelegen in het zuidoosten van het plangebied tegen de omringende zoom rond het zorgterrein. Qua bebouwing bevat het deelgebied alleen een houten schuur. Verder zijn in het deelgebied een heldere vijver met zowel beschoeide als onbeschoeide oevers, bosschages en open graslanden aanwezig. In het oosten is een grondwal gesitueerd waarop een rij coniferen (*Coniferae*) groeit.

Voorgenomen plannen

Binnen de deelgebieden zullen zorgwoningen worden ontwikkeld. Voor het realiseren van de woningen dient ruimte te worden gemaakt, waarvoor bomen en struweel worden verwijderd en watergangen worden gewijzigd. De vijvers in deelgebied 2 en 3 blijven behouden maar krijgen in de nieuwe situatie mogelijk te maken met meer verlichting. Verder wordt voor de omgeving een landschapsplan opgesteld gericht op biodiversiteit.

Figuur 1: Ligging van de deelgebieden 1 en 3 op het zorgterrein Hernesseroord te Middelharnis (rood omlijnd).
Bron: ATKB

Figuur 2: Ligging van het plangebied (rood omlijnd) in de omgeving.

Bron: PDOK Viewer

3. Wettelijk kader

In Nederland is de bescherming van belangrijke natuurwaarden vanaf 2017 wettelijk vastgelegd in de Wet natuurbescherming (Wnb). Het gaat hierbij zowel om bescherming van soorten als bescherming van gebieden. In dit geval is alleen soortbescherming aan de orde.

Onderzoek in het kader van de Wet natuurbescherming

De provincies zijn sinds 1 januari 2017 verantwoordelijk voor de uitvoering van de Wet natuurbescherming en dus ook voor ontheffingsaanvragen.

Om een ontheffingsaanvraag in behandeling te nemen, dient het onderzoek aan goed-gekeurde voorwaarden (o.a. ten aanzien van methode, intensiteit, periode, tijd tussen onderzoeksmomenten) te voldoen. Slechts als het onderzoek volgens deze voorwaarden uitgevoerd is, kan volgens de wetgever een goed onderbouwde uitspraak gedaan worden over;

- de aanwezigheid van beschermde soorten;
- de functie van een gebied of onderdelen binnen een gebied voor deze beschermde soorten;
- het belang van een gebied of onderdelen binnen een gebied voor aanwezige beschermde soorten;
- de effecten van plannen op deze soorten;
- de keuze voor te nemen (mitigerende- en/of compenserende) maatregelen.

De voorwaarden waaraan onderzoek moet voldoen, staan beschreven in de kennisdocumenten die in opdracht van de wetgever door BIJ12 opgesteld zijn en de inventarisatieprotocollen van het Netwerk Groene Bureaus. Onderzoeken die niet volgens deze voorwaarden uitgevoerd zijn, kunnen volgens het bevoegd gezag geen basis en onderbouwing vormen van ontheffingsaanvragen en aanvragen zullen om die reden afgewezen worden.

Het NWC is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus en werkt volgens bovengenoemde kennisdocumenten en inventarisatieprotocollen.

Soortbescherming

Voor dier- en plantensoorten zijn in de Wnb een aantal verbodsbepalingen opgenomen, waarvan vooral de artikelen 3.1, 3.5 en 3.10 belangrijk zijn in het kader van flora- en faunaonderzoek bij onder andere ruimtelijke ontwikkelingen (tekstvak 1 op de volgende pagina).

De verbodsbepalingen uit de artikelen gelden overal in Nederland, ongeacht het type of de omvang van de werkzaamheden of activiteiten die uitgevoerd worden. De bepalingen uit de Wnb kunnen daarom van invloed zijn op ruimtelijke ingrepen, zoals het aanleggen van infrastructuur, het slopen en realiseren van bebouwing, het uitbreiden van industriegebieden en het kappen van bomen. Ook bij het opstellen of herzien van

bestemmingsplannen zijn de bepalingen uit de Wnb van belang. In het kader van het zorgvuldigheidsbeginsel en het voorzorgsbeginsel (Algemene Wet Bestuursrecht) dient bij het opstellen en herzien van bestemmingsplannen en bij (ruimtelijke) activiteiten een toetsing aan de Wnb plaats te vinden. Deze toetsing moet de volgende onderdelen bevatten:

- Een inventarisatie van het voorkomen van wettelijk beschermde dier- en plantensoorten in het plangebied en binnen de invloedssfeer van de activiteit;
- Een inventarisatie en beoordeling van (significant) nadelige effecten als gevolg van de activiteit, op beschermde soorten die binnen het plangebied en/of binnen de invloedssfeer van de activiteit aanwezig zijn;
- Indien nodig een opname van maatregelen die de negatieve effecten op de beschermde soorten en hun leefgebieden mitigeren en/of compenseren.

De Wnb kent drie categorieën van beschermde soorten die ook terug te vinden zijn in de artikelen met verbodsbepalingen: alle vogels uit de Europese Vogelrichtlijn (artikel 3.1), alle soorten die in de Europese Habitatrichtlijn vermeld worden (artikel 3.5) en “overige soorten” (artikel 3.10) die alleen op nationaal niveau beschermd worden. Provincies mogen afwijken van de lijst met “overige soorten” door vrijstelling te verlenen voor bepaalde soorten. Hierdoor kan deze lijst per provincie verschillen. Een overzicht van alle beschermde soorten is te vinden in bijlage 1.

Tekstvak 1: Verbodsbepalingen Wet Natuurbescherming

Artikelen 3.1, 3.5 en 3.10 Wet Natuurbescherming:

Artikel 3.1

1. Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden of te vangen.
2. Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
3. Het is verboden eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te rapen en deze onder zich te hebben.
4. Het is verboden vogels als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te storen.

Artikel 3.5

1. Het is verboden in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.
2. Het is verboden dieren als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te verstoren.
3. Het is verboden eieren van de dieren als bedoeld in het eerste lid in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.
4. Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in het eerste lid te beschadigen of te vernielen.
5. Het is verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen of af te snijden, te onwortelen of te vernielen.

Artikel 3.10

1. Het is verboden:
 - a) In het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten genoemd in de bijlage, onderdeel A bij deze wet, opzettelijk te doden of te vangen;
 - b) De vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in onderdeel A opzettelijk te beschadigen of te vernielen;
 - c) Vaatplanten van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel B bij deze wet, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.

Soorten Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn

Wanneer één of meerdere verbodsbepalingen uit artikel 3.1 en/of artikel 3.5 Wnb overtreden worden door de voorgenomen activiteit, dient een ontheffing aangevraagd te worden bij de provincie waarin de activiteit plaatsvindt. Een ontheffing voor het overtreden van verbodsbepalingen wordt voor soorten uit de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn alleen verleend wanneer voldaan wordt aan *elk* van de volgende voorwaarden:

- Er bestaat geen andere bevredigende oplossing;
- Zij is nodig:
 - a) In het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid; of
 - b) In het belang van een dwingende reden van groot openbaar belang; of
 - c) In het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
- Er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan.

Voor vogels kan echter geen beroep gedaan worden op belang b “dwingende reden van groot openbaar belang”.

Wanneer overtreding van de verbodsbepalingen voorkomen kan worden door het treffen van mitigerende maatregelen, is het aanvragen van een ontheffing niet nodig. Wel kan in dergelijke gevallen toch ontheffing aangevraagd worden om de te treffen maatregelen goed te laten keuren. Indien het bevoegd gezag de maatregelen goedkeurt, wordt door hen een “positieve afwijzing” afgegeven.

Bij de aanvraag van een ontheffing in het kader van de Wnb zijn een activiteitenplan en, in sommige gevallen, een compensatieplan noodzakelijk. Hierin staan de bevindingen uit de flora- en faunatoets vermeld en worden maatregelen beschreven die uitgevoerd zullen worden om ervoor te zorgen dat de nadelige effecten op beschermde plant- en diersoorten in en binnen de invloedssfeer van de activiteit zoveel mogelijk te voorkomen, dan wel te beperken.

Overige soorten

Voor de soorten uit deze categorie geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen uit artikel 3.10 mits een door het ministerie van EZ goedgekeurde gedragscode van toepassing is op de activiteit. Indien aantoonbaar gewerkt kan worden volgens een dergelijke gedragscode, hoeft geen ontheffing aangevraagd te worden voor het overtreden van één of meerdere verbodsbepalingen uit artikel 3.10 van de Wnb.

Indien er geen goedgekeurde gedragscode van toepassing is op de activiteit of het niet mogelijk is om volgens een dergelijke gedragscode te werken, dient bij overtreding van verbodsbepalingen wel een ontheffing aangevraagd te worden. De ontheffing kan voor deze soorten echter op grond van meer belangen verleend worden dan het geval is voor de Vogel- en Habitatrichtlijnsoorten.

Zorgplicht

Tenslotte geldt voor alle plant- en diersoorten (ook de onbeschermden) de zorgplicht uit artikel 1.11 van de Wet Natuurbescherming. Deze houdt in dat mogelijke nadelige gevolgen voor planten en dieren, voor zover redelijk, zoveel mogelijk vermeden moeten worden.

4. Methode

Vleermuizen

Vleermuizen gebruiken het landschap gedurende het jaar op verschillende manieren; door het jaar heen maken ze gebruik van kraamplaatsen, zomerverblijfplaatsen, paarverblijven, winterverblijfplaatsen en jachtgebied. Daarnaast gebruiken ze landschapselementen, zoals bomenrijen en watergangen als vliegroute. Het meest recente vleermuisprotocol (maart 2017) dat de leidraad vormt voor het wettelijk benodigde vleermuisonderzoek, stelt daarom dat meerdere inventarisatiemomenten, verspreid over de periode half mei - begin oktober, nodig zijn om de verschillende functies die de aanwezige bebouwing en vegetatie mogelijk voor vleermuizen vervullen zo goed mogelijk te inventariseren (bijlage 2).

Het vleermuisonderzoek op het zorgterrein Hernesseroord te Middelharnis is uitgevoerd middels een totaal van vier veldinventarisaties; twee inventarisaties hebben in de kraam /zomerperiode (half mei - half juli) plaatsgevonden en ook in de zomer/paarperiode (15 augustus – eind september) hebben twee inventarisaties plaatsgevonden. Aangezien de aanwezigheid van een verblijfplaats van de Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) op voorhand kon worden uitgesloten wegens het ontbreken van geschikte bebouwing voor deze soort, was een derde veldbezoek in de kraam/zomerperiode onnodig. De aanwezigheid van een massawinterverblijfplaats kon ook door afwezigheid van geschikte bebouwing op voorhand worden uitgesloten, vandaar zijn de twee inventarisaties van het middernachtzwermen (1 augustus – 10 september) niet uitgevoerd. Middels de vier uitgevoerde veldbezoeken is geheel voldaan aan het vleermuisprotocol (2017).

De inventarisaties zijn uitgevoerd op 27 mei, 16 juli, 3 september en 24 september 2020. De weersomstandigheden (gemiddelde temperatuur, bewolking, neerslag en gemiddelde windsnelheid) op deze dagen, de start- en eindtijden van de vleermuisinventarisaties, en de tijd van zonsondergang (ZO), worden vermeld in tabel 1.

Tabel 1: Weersomstandigheden, start- en eindtijden en de tijd van zonsondergang (ZO) per veldbezoek.

Datum	Temp. (°C)	Bewolking	Wind (Bft)	Neerslag	Start	Eind	ZO
27/05/2020	11	3/8	2	Geen	3:00	5:30	5:29*
16/07/2020	16	7/8	2	Geen	21:55	00:25	21:52
03/09/2020	18	8/8	4	Geen	20:25	23:30	20:21
24/09/2020	14	8/8	2	Geen	19:30	22:00	19:32

*Zonsopkomst

De gegevens over de weersomstandigheden zijn ter plaatse gemeten of ingeschat door de waarnemers.

De vier inventarisaties zijn in de ochtend en avond uitgevoerd. De waarnemers waren zodanig gepositioneerd dat wanneer de waarnemers een klein stuk liepen de functionaliteit van het gehele plangebied in kaart kon worden gebracht.

Tijdens de inventarisaties is onder andere gelet op uitvliegende en invliegende vleermuizen en op vleermuizen die al rond zonsondergang actief waren. Wanneer een vleermuis rond zonsondergang wordt waargenomen, kan dit namelijk op de aanwezigheid van een verblijfplaats in de directe omgeving duiden. Dit omdat de meeste vleermuissoorten rond zonsondergang hun verblijfplaats verlaten en dan naar hun foerageergebieden vliegen. Vleermuizen die rond zonsondergang bij het te onderzoeken object worden waargenomen, hebben nog geen grote afstand af kunnen leggen, waaruit opgemaakt kan worden dat zij mogelijk in het object een verblijfplaats hebben. Tijdens de ochtendinventarisatie is specifiek gelet op invliegende vleermuizen.

Tijdens de inventarisaties in de paarperiode is tevens gelet op vleermuizen die sociale geluiden (waaronder werfroepjes) uitstoten en die paargedrag vertonen. Dergelijke geluiden en gedragingen kunnen duiden op de aanwezigheid van een paarverblijfplaats en/of een paarterritorium.

Tijdens de veldbezoeken is gebruikgemaakt van heterodyne batdetectors (type Petterson D-1000X en Pettersson D-240X). Met behulp van deze batdetectors zijn de waargenomen vleermuizen gedetermineerd en is voldaan aan het vleermuisprotocol (2017).

Vogels met een vaste verblijfplaats

Ransuil

Voor de Ransuil is middels drie avondbezoeken onderzocht of er vaste verblijfplaatsen en functionele leefomgeving in of in de omgeving van het plangebied aanwezig is. Deze bezoeken hebben plaatsgevonden in de periode 20 februari tot 20 juli. Daarnaast is er gezocht naar braakballen en andere sporen, zoals veren en uitwerpselen. Deze inventarisaties hadden het vaststellen van nesten en andere onderdelen van de functionele leefomgeving van de Ransuil tot doel. Vervolgens is bepaald of de voorgenomen plannen effect hebben op deze verblijfplaatsen en/of functionele leefomgeving.

De inventarisaties zijn uitgevoerd op 23 april, 7 mei, en 16 juli 2020. De weersomstandigheden (gemiddelde temperatuur, bewolking, neerslag en gemiddelde windsnelheid) op deze dagen, de start- en eindtijden van de vleermuisinventarisaties, en de tijd van zonsondergang (ZO), worden vermeld in tabel 2.

Tabel 2: Weersomstandigheden, start- en eindtijden en de tijd van zonsondergang (ZO) per veldbezoek.

Datum	Temp. (°C)	Bewolking	Wind (Bft)	Neerslag	Start	Eind	ZO
23/04/2020	11	1/8	1	Geen	21:30	23:30	20:52
07/05/2020	10	1/8	0	Geen	21:45	00:00	21:15
16/07/2020	16	7/8	2	Geen	21:55	00:25	21:52

Sperwer

Middels drie inventarisaties in de periode 15 maart tot en met 15 mei is er gezocht naar individuen en sporen van de soort (nesten, veren, uitwerpselen en dergelijke). Aan de hand hiervan is beoordeeld of er vaste verblijfplaatsen of andere onderdelen van de functionele leefomgeving van de Sperwer in deelgebied 3 aanwezig zijn.

De inventarisaties zijn uitgevoerd op 24 april, 7 mei, en 15 mei 2020. De weersomstandigheden (gemiddelde temperatuur, bewolking, neerslag en gemiddelde windsnelheid) op deze dagen en de start- en eindtijden van de vleermuisinventarisaties worden vermeld in tabel 3.

Tabel 3: Weersomstandigheden, start- en eindtijden en de tijd

Datum	Temp. (°C)	Bewolking	Wind (Bft)	Neerslag	Start	Eind
24/04/2020	14	1/8	2	Geen	9:45	13:00
07/05/2020	16	0/8	2	Geen	10:00	11:55
15/05/2020	13	0/8	1	Geen	9:50	11:20

5. Resultaten

Vleermuizen

Tijdens de veldinventarisaties zijn vijf verschillende soorten vleermuizen waargenomen, namelijk de Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), de Ruige dwergvleermuis (*Pipistrellus nathusii*), de Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*), de Rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*) en de Watervleermuis (*Myotis daubentonii*).

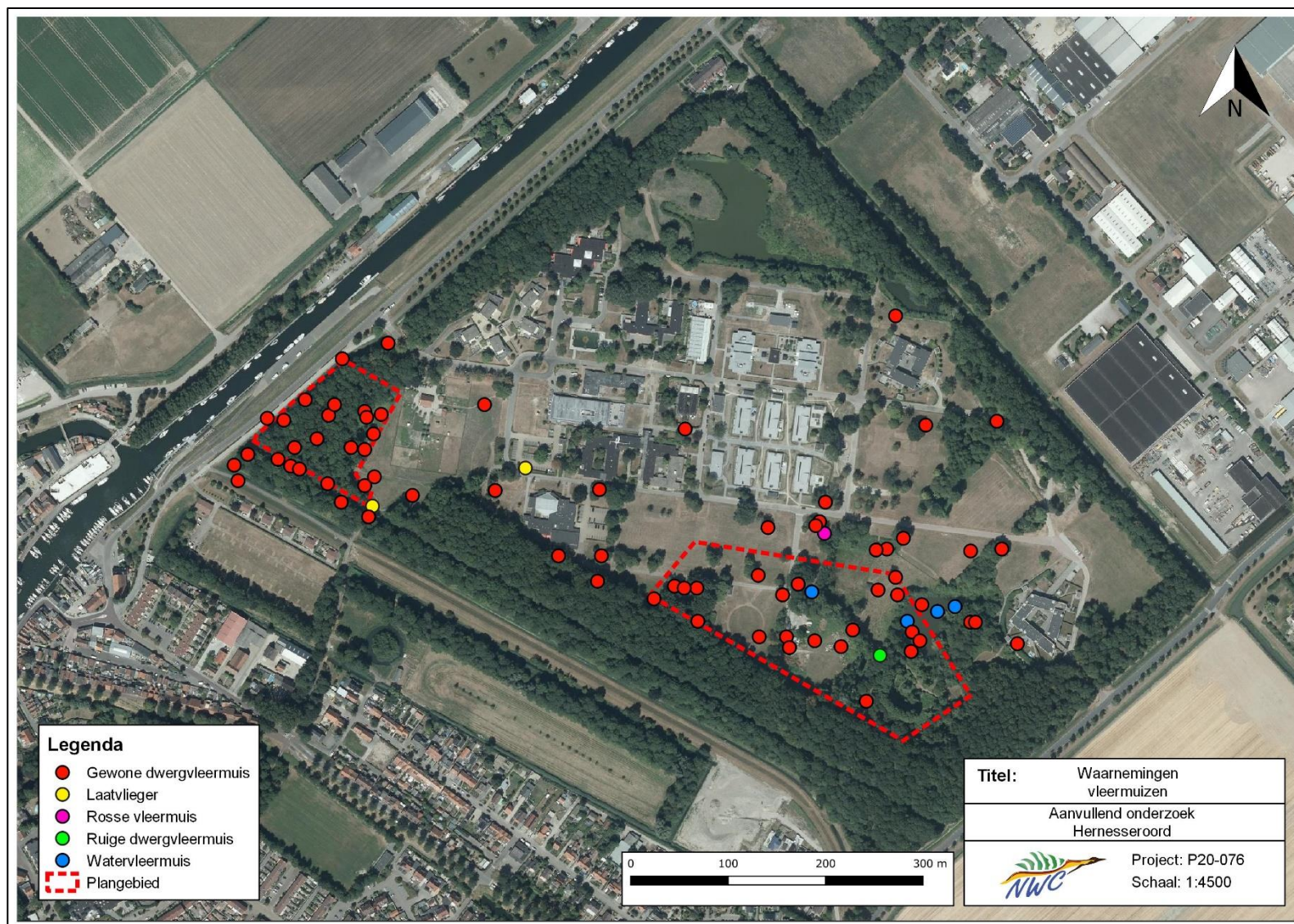
Gedurende alle vier de veldbezoeken is de Gewone dwergvleermuis in en in de directe omgeving van het plangebied waargenomen. Het betroffen zowel passerende- als foeragerende individuen. Tijdens het veldbezoek van 16 juli zijn de Rosse vleermuis en de Ruige dwergvleermuis ook foeragerend waargenomen binnen het plangebied. De Watervleermuis is tijdens de veldbezoeken van 3 en 24 september waargenomen foeragerend boven de aanwezige vijver in deelgebied 3. Tot slot werd gedurende het veldbezoek op 3 september twee keer een foeragerende laatvlieger nabij deelgebied 1 waargenomen. Een volledig overzicht van de vleermuiswaarnemingen per veldbezoek is weergegeven in tabel 4 (pg. 20).

Bij de inventarisaties werden in het plangebied geen vleermuizen waargenomen die in of uit geschikte openingen van bomen of de bebouwing vlogen. Het kan dus voldoende aannemelijk worden geacht dat binnen het plangebied geen verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig zijn. Wel zijn tijdens de inventarisaties van 3, september en 22 september gewone dwergvleermuizen waargenomen die sociale geluiden (mogelijk werfroepjes) uitstootte in het plangebied. Deze waarnemingen indiceren dat in de nabije omgeving van het plangebied een paarverblijfplaats/paarterritorium aanwezig is.

Foeragerende vleermuizen werden verspreid door beide deelgebieden waargenomen. Met name de bosranden en de vijver gelegen in deelgebied 3 bleken belangrijke foerageerzones (figuur 3, pg. 20), waar vleermuizen in grote aantallen (3-4 individuen ter plaatse) of voor een langere tijd foeragerend werden waargenomen. Ook bij een windkracht van 4 bft. werden vleermuizen foeragerend boven deze vijver waargenomen.

Tabel 4: Vleermuiswaarnemingen in deelgebied 1 en 3 en in de nabije omgeving van het plangebied.

Datum	Waargenomen soorten	Aantallen en gedrag
27/05/2020 Kraamperiode Ochtend	Gewone dwergvleermuis <i>Pipistrellus pipistrellus</i>	Enkele individuen (5) foeragerend in deelgebied 1 waargenomen tussen 3:35 en 4:10 uur. Enkele individuen (4) foeragerend in deelgebied 3 waargenomen tussen 3:14 en 4:48 uur. Enkele individuen (3) passerend in en nabij het plangebied waargenomen.
16/07/2020 Kraamperiode Avond	Gewone dwergvleermuis <i>Pipistrellus pipistrellus</i>	Meerdere individuen (15) foeragerend verspreid door deelgebied 1 waargenomen tussen 22:20 en 00:01 uur. Meerdere individuen (15) foeragerend verspreid door deelgebied 3 waargenomen tussen 22:13 en 23:34 uur. Enkele individuen (4) passerend in het plangebied waargenomen.
	Ruige dwergvleermuis (<i>Pipistrellus nathusii</i>)	Een individu foeragerend waargenomen binnen deelgebied 3 om 22:20 uur.
	Rosse vleermuis (<i>Nyctalus noctula</i>)	Een individu foeragerend waargenomen binnen deelgebied 3 om 23:12 uur.
03/09/2020 Paarperiode Avond	Gewone dwergvleermuis <i>Pipistrellus pipistrellus</i>	Meerdere individuen (7) foeragerend waargenomen verspreid door deelgebied 1 tussen 20:58 en 23:13 uur. Meerdere individuen (5-10) foeragerend waargenomen verspreid door deelgebied 3 20:46 en 21:50 uur. Meerdere individuen (10) foeragerend waargenomen in de nabije omgeving van de deelgebieden. Sociale roep waargenomen binnen deelgebied 1 en in de nabije omgeving.
	Laatvlieger (<i>Eptesicus serotinus</i>)	Eén of enkele individuen (2) foeragerend nabij deelgebied 1 waargenomen om 20:56 en 23:10 uur.
	Watervleermuis (<i>Myotis daubentonii</i>)	Een individu passerend waargenomen in deelgebied 3. Een individu foeragerend waargenomen boven de vijver in deelgebied 3 om 23:22 uur.
24/09/2020 Paarperiode Avond	Gewone dwergvleermuis <i>Pipistrellus pipistrellus</i>	Enkele individuen foeragerend (3) en enkele individuen passerend (5) waargenomen in en nabij deelgebied 1 tussen 20:10 en 21:15 uur. Meerdere individuen (11) foeragerend en enkele individuen passerend (3) waargenomen in en nabij deelgebied 3 tussen 20:12 en 21:07 uur.
	Watervleermuis (<i>Myotis daubentonii</i>)	Enkele individuen (2) foeragerend boven de vijver gelegen op de grens van deelgebied 3 om 20:24 en 21:55 uur.

Figuur 3: Overzicht van foeragerende en passerende vleermuizen in en in de nabije omgeving van het plangebied, die tijdens de vier vleermuisgerichte veldbezoeken zijn Waargenomen.
Bron: QGIS.

Vogels met een vaste verblijfplaats

Ransuil

Tijdens de avondbezoeken van 7 mei en 16 juli 2020 zijn ransuilen waargenomen in en nabij het plangebied op basis van zicht en geluid (figuur 4; pg 25). Gedurende het bezoek van 7 mei 2020 werd naast volwassen ransuilen ook een takkeling (ofwel uilskuiken) roepend waargenomen. Gezien de periode waarin het veldbezoek plaatsvond is het aannemelijk dat het hier om een pas uitgevlogen individu gaat. Een overzicht van alle waarnemingen van vogels met een vaste verblijfplaats die zijn gedaan tijdens de veldbezoeken staan weergegeven in tabel 5 (pg. 24).

Ook werden op verschillende inventarisatiemomenten braakballen van de Ransuil aangetroffen onder de bomen en rondom het elektriciteitshuis in deelgebied 3 (foto 1). Deze waarnemingen indiceren dat deze locatie een rustplaats is van de Ransuil en dus onderdeel uitmaakt van de functionele leefomgeving.

Ondanks de waargenomen activiteit van de Ransuil in en rondom het plangebied kon de exacte nestlocatie niet vastgesteld worden.

Foto 1: Braakballen van de Ransuil (rood omcirkeld) aangetroffen in deelgebied 3.

Sperwer

Alleen tijdens het veldbezoek van 15 mei 2020 is een Sperwer vliegend boven het plangebied waargenomen (figuur 4; pg 25). Gedurende de andere bezoeken gericht op de Sperwer is deze soort niet waargenomen. Een overzicht van alle waarnemingen van vogels met een vaste verblijfplaats staat weergegeven in tabel 5 (pg. 24).

Verder zijn op verschillende plekken in en nabij deelgebied 3 plukplaatsen van een roofvogel aangetroffen. Deze plukplaatsen bevonden zich diep in bosschages en zijn waarschijnlijk afkomstig van een behendige vlieger (conform Sperwer). Eén van deze plukplaatsen is vrijwel zeker afkomstig van een Sperwer, aangezien op deze plek verschillende borstbeenderen van de Houtduif (*Columba palumbus*) werden aangetroffen, Houtduiven vertegenwoordigen een belangrijk onderdeel van het dieet van de Sperwer.

Ondanks de waargenomen activiteit van de Sperwer nabij het plangebied kon de nestlocatie niet vastgesteld worden.

Algemeen

Tijdens het bezoek van 7 mei 2020 is een Buizerd (*Buteo buteo*) waargenomen nabij deelgebied 3 (figuur 4, pg. 25).

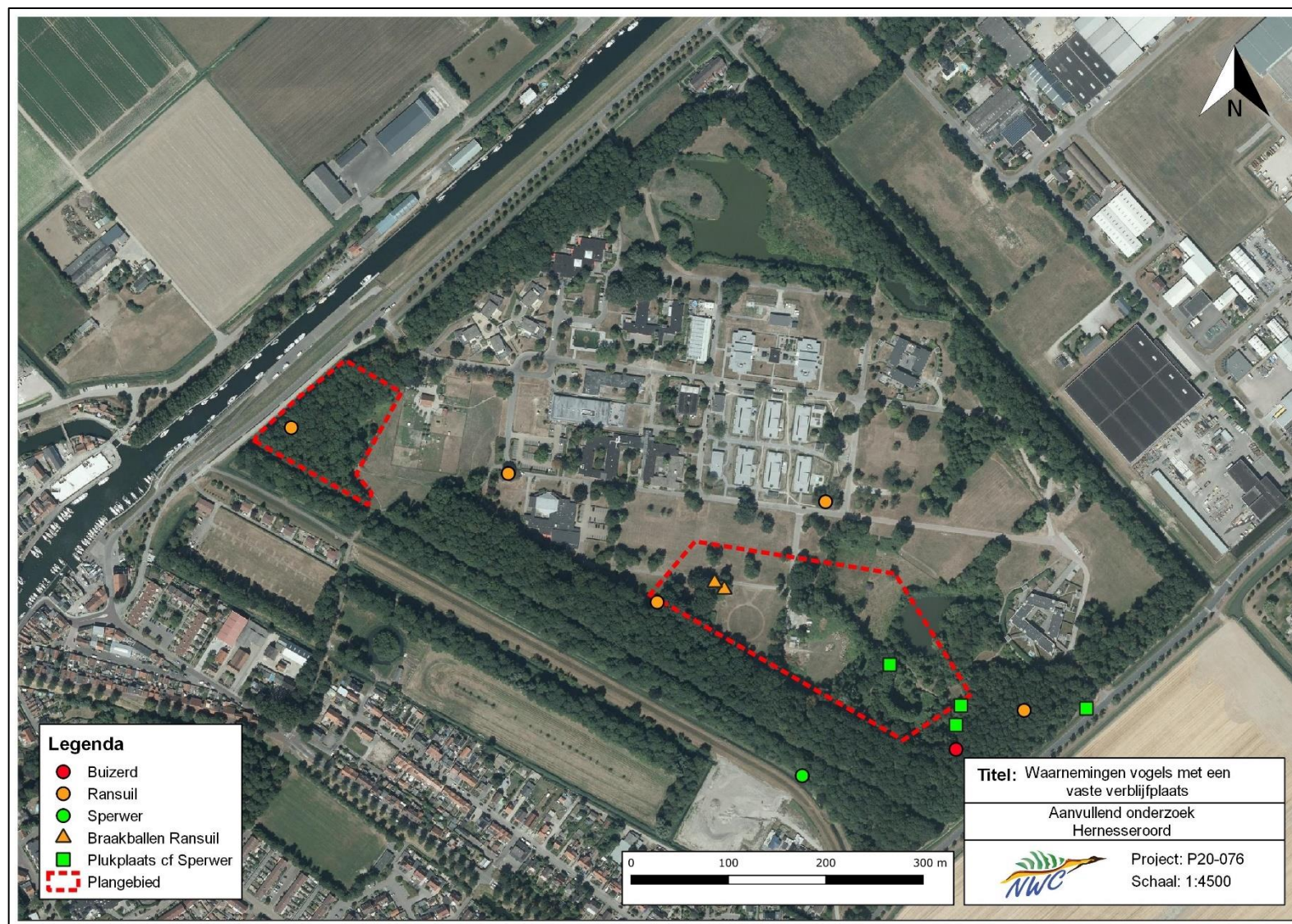
Ook zijn in deelgebied 3 twee nesten van kraaiachtigen aangetroffen, waar geen activiteit is waargenomen (071.702 – 419.640; 071.464 – 419.779). Deze kunnen in potentie worden benut door de Buizerd, de Ransuil en de Sperwer. Nabij een van deze nestlocaties plukresten waargenomen (foto 2).

Foto 2: Plukplaats van een roofvogel aangetroffen binnen deelgebied 3.

Tabel 5: Overzicht van de waarnemingen van vogels met een vaste verblijfplaats in en nabij deelgebieden 1 en 3.

Datum en type bezoek	Waargenomen soorten	Aantallen en type waarneming
23/04/2020 Avond bezoek (Ransuil)	Ransuil (<i>Asio otus</i>)	Braakballen aangetroffen binnen deelgebied 3 (071.441 – 419.784).
24/04/2020 Ochtend bezoek (Sperwer)	Conform Sperwer (<i>Accipiter nisus</i>)	Twee plukplaatsen aangetroffen in en nabij plangebied 3.
07/05/2020 Ochtend bezoek (Sperwer)	Buizerd (<i>Buteo buteo</i>)	Eén individu ter plaatse alarmerend waargenomen in Grove den (071.702 – 419.615).
	Ransuil (<i>Asio otus</i>)	Braakballen aangetroffen binnen deelgebied 3 (071.454 – 419.785).
	Conform Sperwer (<i>Accipiter nisus</i>)	Vier plukkenplaatsen aangetroffen in en nabij deelgebied 3.
07/05/2020 Avond bezoek (Ransuil)	Ransuil (<i>Asio otus</i>)	Twee Ransuilen waargenomen al roepend en ter plaatse om 21:50 (071.568 – 419.869). Eén adult individu passerend waargenomen om 21:55 (071.455 – 419.795). Eén takkeling (ofwel uilskuiken) roepend waargenomen (071.242 – 419.898).
15/05/2020 Ochtend bezoek (Sperwer)	Ransuil (<i>Asio otus</i>)	Oude braakballen aangetroffen binnen deelgebied 3 (071.464 – 419.779).
	Sperwer (<i>Accipiter nisus</i>)	Eén individu ter plaatse al cirkelend op de thermiek nabij deelgebied 3 (071.464 – 419.779).
16/07/2020 Avond bezoek (Ransuil)	Ransuil (<i>Asio otus</i>)	Eén adult individu ter plaatse nabij deelgebied 3 (071.772 – 419.655). Eén adult individu ter plaatse in deelgebied 1 (071.019 – 419.946).

Figuur 4: Overzicht van vogels met een vaste verblijfplaats waargenomen op basis van zicht en geluid en aangetroffen plukplaatsen en braakballen in en in de nabije omgeving van het plangebied. cf = conform.
Bron: QGIS.

6. Effecten, verplichtingen en aanbevelingen

Vleermuizen

Uit de vleermuisinventarisaties is niet gebleken dat er vaste verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig zijn in de bebouwing of de bomen binnen het plangebied. Invliegende individuen, uitvliegende individuen zijn bij de inventarisaties niet waargenomen. De aanwezigheid van vaste kraam-, zomer-, en/of paarverblijfplaatsen van vleermuizen binnen het plangebied kan op basis van de verrichte onderzoeksinspanning met voldoende zekerheid worden uitgesloten.

Wel zijn vleermuizen veelal foeragerend waargenomen rond de bosranden van deelgebieden 1 & 3, en de vijver in deelgebied 3. Beplanting is van essentieel belang voor vleermuizen wanneer, geen geschikte alternatieve vliegroutes tussen foerageergebied en verblijfplaats(en) aanwezig zijn; wanneer geen andere element in de omgeving aanwezig zijn die tijdens slecht weer beschutting kunnen bieden; wanneer deze een gunstig microklimaat creëren rondom verblijfplaatsen; of wanneer (gedurende bepaalde seizoenen) geen ander foerageergebied in de omgeving aanwezig zijn (BIJ 12_a, 2017; BIJ 12_b, 2017; Bijlage 2).

Het zorgterrein hernesseroord vormt één van de weinige beschutte bosgebieden in de omgeving, die voornamelijk bestaat uit akkerlanden en bebouwde kom. De deelgebieden maken onderdeel uit van dit bosgebied en oppervlakte verlies zal leiden tot een verlaagde foerageercapaciteit voor vleermuizen. Mede gezien de territoriale aard van vleermuizen kan het niet worden uitgesloten dat de werkzaamheden zullen leiden tot een achteruitgang van de populatiecapaciteit van vleermuizen in de omgeving. Daarnaast kan op basis van de onderzoeksgegevens worden gesteld dat de vijver in deelgebied 3 in ieder geval van essentieel belang is als foerageergebied voor watervleermuizen en de gewone dwergvleermuizen. In de directe omgeving zijn weinig alternatieve watergangen met gelijkwaardige beschutting van opgaande vegetatie aanwezig.

Verplichtingen en aanbevelingen

De vijver (inclusief aangrenzende vegetatie) binnen deelgebied 3 vormt een essentieel foerageergebied voor de Watervleermuis en de Gewone dwergvleermuis. Wat in dit geval betekent dat bij werkzaamheden aan, of in een straal van 10 meter rond deze watergang (ongeveer drie bomenrijen), een ontheffing benodigd is van de verbodsbepalingen in artikel 3.5 van de WnB en maatregelen getroffen dienen te worden om te zorgen dat geen dieren worden verstoord en dat de functionaliteit van het foerageergebied behouden blijft of wordt gecompenseerd.

Allereerst dienen werkzaamheden aan of in de invloedssfeer van een essentieel foerageergebied buiten de kwetsbare periode van vleermuizen plaats te vinden. Gezien

de ecologie van de Watervleermuis en de Gewone dwergvleermuis is de periode tussen begin november tot en met 15 maart hiervoor het meest geschikt.

In de nieuwe situatie wordt mogelijk extra verlichting toegepast rondom de vijver in deelgebied 3. Er dienen maatregelen getroffen te worden zodat verstoring van het foerageergebied door lichtbronnen wordt voorkomen:

- Pas gerichte verlichting toe op plekken waar het alleen strikt noodzakelijk is;
- pas amberkleurige verlichting toe, deze lichtbron heeft wegens het kleurenspectrum het minst versturende effect op vleermuizen;
- lampen zo laag mogelijk (lager dan vier meter) plaatsen;
- het toepassen van speciale armatuur die een verticale lichtbundel geven en verstrooiing van licht voorkomen (bij voorkeur in een hoek van minder dan 70 graden, ten opzichte van de verticale as);
- het dimmen of doven van de verlichting in de zomer (april-september) tot minimaal een uur na zonsondergang.

Wanneer bovengenoemde maatregelen niet getroffen (kunnen) worden is het aannemelijk dat het foerageergebied zijn functionaliteit verliest. In dit geval dient een nieuw foerageergebied te worden aangeboden. Dit kan worden gedaan door de aanleg van een nieuw foerageergebied of door opwaardering van bestaand foerageergebied. Deze maatregelen dienen voorafgaand aan de werkzaamheden te worden uitgevoerd. Hierbij is het van belang dat de nieuwe situatie de oorspronkelijke situatie zoveel mogelijk benaderd waardoor dezelfde functies voor vleermuizen blijvend vervuld worden (BIJ12_{a & b}, 2017).

Verder is voor het verwijderen van de bosschages in de deelgebieden 1 en 3 ook een ontheffing benodigd aangezien overtreding van de verbodsbepalingen zoals beschreven in artikel 3.5 van de WnB, als gevolg van de werkzaamheden niet kan worden uitgesloten. Het te verwijderen oppervlak van bosschages in de deelgebieden 1 en 3 dient te worden gecompenseerd door vegetatie in te passen in de nieuwe situatie. Dit kan worden gedaan door aanwezige vegetatie te verplanten of nieuwe vegetatie aan te planten. Het is hierbij van belang dat voorafgaand aan de start van de eigenlijke activiteiten deze maatregelen worden getroffen om zo het aanbod en het functioneren van vervangend foerageergebied te garanderen. Voor het verwijderen van bosschages geldt dat deze werkzaamheden de kwetsbare periode van de Gewone dwergvleermuis moet plaatsvinden (november tot en met eind maart).

Vogels met vaste verblijfplaats

Binnen het plangebied is geen vaste verblijfslocatie van de Ransuil of de Sperwer vastgesteld. Wel is gebleken dat de deelgebieden 1 & 3 onderdeel uitmaken van de functionele leefomgeving van de Ransuil en de Sperwer.

Voor de Sperwer geldt dat ondanks de werkzaamheden voldoende functioneel leefgebied behouden blijft binnen de huidige plannen. De omringende zoom en een groot deel van de bosschages te Hernesseroord blijven namelijk behouden. Ten aanzien van deze soortgroep bestaan geen verdere verplichtingen naast de zorgplicht. Voor de Ransuil geldt dat met name deelgebied 3 lijkt te fungeren als een essentieel onderdeel van de functionele leefomgeving, wegens de aangetoonde aanwezigheid van slaappleaatsen (ATKB, 2020) en de aangetroffen braakballen binnen het deelgebied.

Verplichtingen en aanbevelingen

Verstoring van slaap/rustplekken van de Ransuil als gevolg van kap- en snoeiwerkzaamheden binnen deelgebied 3 kan niet worden uitgesloten. Opzettelijke verstoring van rustplekken (artikel 3.1 lid 2; Bijlage 3) en individuen (artikel 3.1 lid 4) van de Ransuil is een overtreding van de WnB. Een ontheffing dient aangevraagd te worden voor de verbodsbepalingen die worden overtreden bij de werkzaamheden. Voor deze ontheffing dient een activiteitenplan opgesteld te worden waarbij mitigerende en compenserende maatregelen genomen moeten worden.

Zorgplicht

Tenslotte geldt voor alle plant- en diersoorten (ook de onbeschermden) de zorgplicht. Deze houdt in dat mogelijke nadelige gevolgen voor planten en dieren, voor zover redelijk, zoveel mogelijk vermeden moeten worden. Manieren om aan de zorgplicht te voldoen zijn bijvoorbeeld:

- het materieel/de persoon die de ingreep uitvoert dient zodanig gepositioneerd te zijn dat eventueel aanwezige dieren een vrije vluchtroute hebben naar een bereikbaar en veilig alternatief habitat;
- in verband met verstoring van aanwezige dieren worden de werkzaamheden zoveel mogelijk overdag uitgevoerd;
- aanwezige beplanting binnen het plangebied (met name bomen en struiken) zoveel mogelijk behouden.

Referenties

ATKB Adviesbureau voor Bodem, Water en Ecologie (2020). *Quicksan Wet natuurbescherming Hernesseroord te Middelharnis*. Kenmerk:20191134/rap01, versie 1, 7 april 2020.

BIJ12, 2017_a. *Kennisdocument Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus**. Versie 1.0, juli 2017. <https://www.bij12.nl/assets/BIJ12-2017-004-Kennisdocument-Gewone-dwergvleermuis-1.0.pdf>

BIJ12, 2017_b. *Kennisdocument Watervleermuis *Myotis daubentonii**. Versie 1.0, juli 2017. <https://www.bij12.nl/assets/BIJ12-2017-020-Kennisdocument-Watervleermuis-1.0>

Websites:

Sovon.nl

Vogelbescherming.nl

Zoogdiervereniging.nl

Bijlage 1: Beschermde soorten Wet natuurbescherming

In het kader van de Wet natuurbescherming worden alle in Europa voorkomende en in het wild levende vogels en onderstaande soorten uit overige soortgroepen beschermd:

Amfibieën <u>Habitatrichtlijn</u> Boomkikker Geelbuikvuurpad Heikikker Kamsalamander Knoflookpad Poelkikker Rugstreeppad Vroedmeesterpad <u>Overige soorten</u> Alpenwatersalamander Bruine kikker Gewone pad Kleine watersalamander Meerkikker Middelste groene kikker/bastaard kikker Vinpootsalamander Vuursalamander Vissen <u>Habitatrichtlijn</u> Houting Steur <u>Overige soorten</u> Beekdonderpad Beekprik Elrits Gestippelde alver Grote modderkruiper Kwabaal Zeezoogdieren <u>Habitatrichtlijn</u> Bruinvis	Bultrug Butskop Dwergpotvis Gestreepte dolfin Dwergvinvis Gewone dolfin Gewone spitsdolfijn Gewone vinvis Griend Grijze dolfin Kleine zwaardwalvis Narwal Noordse vinvis Orca Potvis Spitsdolfijn van gray Tuimelaar Walrus Witflankdolfijn Witsnuitdolfijn Witte dolfin Vleermuizen <u>Habitatrichtlijn</u> Baardvleermuis Bechsteins vleermuis Bosvleermuis Brandts vleermuis Franjestaart Gewone dwergvleermuis Gewone grootoorvleermuis Grijze grootoorvleermuis Grote hoefijzerneus Grote rosse vleermuis Ingekorven vleermuis	Kleine dwergvleermuis Kleine hoefijzerneus Laatvlieger Meervleermuis Mopsvleermuis Noordse vleermuis Rosse vleermuis Ruige dwergvleermuis Tweekleurige vleermuis Vale vleermuis Watervleermuis Landzoogdieren <u>Habitatrichtlijn</u> Bever Hamster Hazelmuis Lynx Noordse woelmuis Otter Wilde kat Wolf <u>Overige soorten</u> Aardmuis Boommarter Bosmuis Bunzing Damhert Das Dwergmuis Dwergspitsmuis Edelhert Eekhoorn Egel Eikelmuis Gewone bosspitsmuis	Gewone zeehond Grijze zeehond Grote bosmuis Haas Hermelijn Huisspitsmuis Konijn Molmuis Ondergrondse woelmuis Ree Rosse woelmuis Steenmarter Tweekleurige bosspitsmuis Veldmuis Veldspitsmuis Vos Waterspitsmuis Wezel Wild zwijn Woelrat Kreeftachtigen <u>Overige soorten</u> Europese rivierkreeft Weekdieren <u>Habitatrichtlijn</u> Bataafse stroommossel Platte schijfhoren
--	---	--	---

**Sporenplanten-
bladmossen**Habitatrichtlijn

Geel
schorpioenmos
Tonghaarmuts

**Sporenplanten-
varens**Habitatrichtlijn

Kleine vlotvaren

Overige soorten

Blaasvaren
Groensteel
Schubvaren

ZaadplantenHabitatrichtlijn

Drijvende
waterweegbree
Groenknolorchis
Kruipend
moerasscherm
Liggende raket
Zomerschroeforchis

Overige soorten

Akkerboterbloem
Akkerdoornzaad
Akkerogentroost
Beklierde
ogentroost
Berggamander
Bergnachtorchis
Blauw guichelheil
Bokkenorchis
Bosboterbloem
Bosdravik
Brave hendrik
Brede wolfsmelk
Breed wollegras
Bruinrode
wespenorchis
Dennenorchis
Dreps
Echte gamander
Fanjegentiaan
Geelgroene
wespenorchis
Geplooid
vrouwenmantel
Getande veldsla
Gevlekt
zonneroosje
Glad biggenkruid

Gladde zegge
Groene nachtorchis
Groot spiegelklokje
Grote bosaardbei
Grote
leeuwenklauw
Honingorchis
Kalkboterbloem
Kalketrip
Karhuizeranjer
Karwijselie
Kleine ereprijs
Kleine schorseneer
Kleine wolfsmelk
Kluwenklokje
Knollathyrus
Knolspirea
Korensla
Kranskarwij
Kruiptijm
Lange zonnedaauw
Liggende ereprijs
Moerasgamander
Muurbloem
Naakte lathyrus
Naaldenkervel
Pijlscheefkelk
Roggelelie
Rood
peperboompje
Rozenkransje
Ruw parelzaad
Scherpkruid
Schubzegge
Smalle raai
Spits havikskruid
Steenbraam
Stijve wolfsmelk
Stofzaad
Tengere distel
Tengere veldmuur
Trogamander
Veenbloembies
Vliegenorchis
Vroege ereprijs
Wilde averuit
Wilde ridderspoor
Wilde weit
Wolfskers
Zandwolfsmelk
Zinkviooltje
Zweedse kornoelje

DagvlindersHabitatrichtlijn

Apollovlinder
Boszandoog
Donker
pimpernelblauwtje
Grote vuurvlinder
Moerasparelmoer-
vlinder
Pimpernelblauwtje
Tijmblauwtje
Zilverstreephooi-
beestje

Overige soorten

Aardbeivlinder
Bosparelmoer-
vlinder
Bruin dikkopje
Bruine eikenpage
Duinparelmoer-
vlinder
Gentiaanblauwtje
Grote
parelmoervlinder
Grote vos
Grote
weerschijnvlinder
Iepenpage
Kleine heivlinder
Kleine
ijsvogelvlinder
Kommavlinder
Sleedoornpage
Spiegeldikkopje
Veenbesblauwtje
Veenbesparel-
moervlinder
Veenhooibeestje
Veldparelmoer-
vlinder
Zilveren maan

NachtvlindersHabitatrichtlijn

Teunisbloempijl-
staart

HaftenHabitatrichtlijn

Oeveraas

LibellenHabitatrichtlijn

Bronslibel
Gaffellibel

Gevlekte
witsnuitlibel
Groene
glazenmaker
Mercurwaterjuffer
Noordse
winterjuffer
Oostelijke
witsnuitlibel
Rivierrombout
Sierlijke
witsnuitlibel

Overige soorten

Beekrombout
Bosbeekjuffer
Donkere
waterjuffer
Gevlekte glanslibel
Gewone bronlibel
Hoogveenglanslibel
Kempense
heidelibel
Speerwaterjuffer

KeversHabitatrichtlijn

Brede
geelrandwaterroof-
kever
Gestreepte
waterroofkever
Juchtleerkever
Vermiljoenkever

Overige soorten

Vliegend hert

ReptielenHabitatrichtlijn

Dikkopschildpad
Gladde slang
Kemp's
zeeschildpad
Lederschildpad
Muurhagedis
Soepschildpad
Zandhagedis

Overige soorten

Adder
Hazelworm
Levendbarende
hagedis
Ringslang

Bijlage 2: Vleermuizen en ruimtelijke ingrepen

Vleermuizen en hun leefgebied worden beschermd door de Wet natuurbescherming. In deze wet is bepaald dat in het geval van een ruimtelijke ingreep ruim van tevoren bekeken moet worden of de ingreep nadelige invloed kan hebben op vleermuizen en hoe hiermee omgegaan moet worden.

Verblijfplaatsen

Vleermuizen maken het hele jaar door gebruik van verschillende verblijfplaatsen (o.a. in bomen en gebouwen). Vleermuisverblijfplaatsen zijn op te delen in verschillende typen: winterverblijfplaats (waar overwinterd wordt), dagkwartieren (waar de mannetjes in de kraamkolonieperiode overdag zitten, alleen of in kleine groepjes), kraamkolonies (vrouwtjes en hun jongen, vaak in grote groepen), paar-verblijven (waar gepaard wordt, vaak in het najaar, soms gelijk aan de winterverblijfplaats) en tussenkwartieren (gebruikt in de periode tussen overwinteren en de zomerperiode in). Per type verblijfplaats gebruiken vleermuizen vaak meerdere verblijven waar tussen gewisseld wordt, bijvoorbeeld wanneer elders het klimaat geschikter is of om aan parasieten te ontkomen. Vleermuizen zijn wel zeer honkvast wat betreft de typen verblijven die ze gebruiken. Dit betekent dat hun verblijven belangrijk zijn voor instandhouding van de populatie en dat deze daarom beschermd worden door de wet.

Sinds mei 2009 is het Vleermuisprotocol vastgesteld. Dit is opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus en de Zoogdiervereniging VZZ in overleg met de Dienst Landelijk Gebied (DLG) en de Gegevensautoriteit Natuur (GaN). Het protocol dient als leidraad voor het bepalen hoe en hoe vaak geïnventariseerd moet worden om te voldoen aan de wetgeving. Voor het bepalen of een gebouw of een potentieel geschikte boom van belang is als vleermuisverblijfplaats, is over het algemeen een langlopend onderzoek nodig (van april/mei t/m september/oktober) en zijn 4 tot 7 bezoeken nodig. Om onnodige vertraging te voorkomen, wordt daarom aangeraden om in de planning van de voorgenomen plannen rekening te houden met deze onderzoeksperiode.

Maatregelen ten behoeve van vleermuizen zijn nodig:

- indien sprake is van een verblijfplaats die van significant belang is of zou kunnen zijn en/of;
- indien vleermuizen aangetroffen zijn.

Er is sprake van een significant belangrijke verblijfplaats (ook wel vaste verblijfplaats genoemd, een verblijfplaats die van belang is voor een populatie) als:

- er sprake is van een kraamkolonie;
- er sprake is van een belangrijke overwinteringsplaats of paarplaats;
- er geen alternatieve verblijfplaatsen in de directe omgeving beschikbaar zijn;
- de gunstige staat van instandhouding van de (populatie van) de soort in het geding is bij het verdwijnen van de verblijfplaats.

De te nemen maatregelen moeten er voor zorgen dat verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming niet overtreden worden. Dit betekent dat er geen dieren gedood, verwond of actief verstoord mogen worden en dat in geval van significant belangrijke verblijfplaatsen deze behouden moeten blijven of anderszins tijdig op een goede manier vervangen dienen te worden. De functie die het leefgebied voor de betreffende populatie vervult, moet onverminderd blijven bestaan.

Om te voorkomen dat dieren gedood, verwond of actief verstoord worden, kunnen de volgende mitigerende maatregelen nodig zijn:

- niet slopen in de winterslaapproiode (in deze periode kan zelden met zekerheid worden vastgesteld dat vleermuizen afwezig zijn in een potentieel geschikt en onoverzichtelijk object, omdat ze dan ook 's nachts passief zijn. Dat maakt ze in deze periode overigens extra kwetsbaar);
- vlak voor de sloop onderzoeken of er individuen aanwezig zijn in het te slopen object. Zijn deze wel aanwezig dan geldt dat gewacht moet worden tot het dier of de dieren weg zijn.

Om zeker te weten of de mitigerende maatregelen voldoende zijn kan een ontheffing aangevraagd worden bij de provincie waarin de ingreep plaatsvindt. Een afwijzingsbrief, die stelt dat geen ontheffing nodig is, 'omdat als de voorgestelde maatregelen genomen worden er immers geen verboden overtreden worden' geldt als goedkeuring van de voorgestelde maatregelen. Zijn de maatregelen niet voldoende, dan moeten deze aangepast worden. Als dat niet mogelijk is of wanneer compenserende maatregelen nodig zijn (bijvoorbeeld aanbieden van alternatieve verblijfplaatsen), is een ontheffing nodig. Deze wordt alleen verstrekt in geval van projecten waarbij sprake is van een groot openbaar belang.

Jachtgebied en vliegroutes

Naast verblijfplaatsen bestaat het leefgebied van vleermuizen ook uit foerageergebied en vliegroutes (vaak bomenrijen of waterlopen). Deze zijn ook beschermd als zij van significant belang zijn. Zij gelden als significant belangrijk indien bij aantasting de functionaliteit van de verblijfplaats(en) in het geding komt. Is dat het geval, dan zijn maatregelen nodig die dit voorkomen, anders is een ontheffing nodig. Ook hier geldt dat deze alleen verstrekt wordt in geval van projecten waarbij sprake is van een groot openbaar belang.

Bijlage 3: Vogels en ruimtelijke ingrepen

Als mitigerende maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen, hoeft geen ontheffing van de Wet natuurbescherming aangevraagd te worden. Om zeker te weten of de mitigerende maatregelen voldoende zijn en er inderdaad geen ontheffing nodig is, kan een ontheffing aangevraagd worden om de maatregelen (goed) te laten keuren. Indien goedgekeurd, wordt door de provincie een “positieve afwijzing” afgegeven.

Als geen maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of rust- en verblijfplaats te garanderen of wanneer compenserende maatregelen nodig zijn (bijvoorbeeld het aanbieden van alternatieve verblijfplaatsen), dient een ontheffing aangevraagd te worden op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn.

De aanvraag wordt beoordeeld op de volgende punten:

- Is er een wettelijk belang?
- Is er een andere bevredigende oplossing?
- Komt de gunstige staat van instandhouding in gevaar?

“Ruimtelijke inrichting en ontwikkeling” of een “dwingende reden van groot openbaar belang” gelden echter niet als een wettelijk belang. Dit betekent dat de provincie in het kader van ruimtelijke ingrepen alleen een positieve afwijzing af kan geven.

Bescherming van vogelnesten

Artikel 3.1 lid 2 uit de Wet natuurbescherming luidt:

“Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen”.

Voorafgaand en tijdens de werkzaamheden moet rekening gehouden worden met eventueel aanwezige vogelnesten. Er is sprake van een nest wanneer er nestindicatief gedrag is waargenomen en/of er een broedsel aanwezig is. Het vernielen of beschadigen van een nest is verboden. Dit geldt voor alle vogelsoorten. De meeste vogels maken echter elk broedseizoen een nieuw nest of zijn goed in staat om een nieuw nest te maken. Deze vogelnesten voor eenmalig gebruik vallen alleen onder de bescherming van de Wnb wanneer het in gebruik is (tijdens het broedseizoen). Wanneer een dergelijk nest niet in gebruik is, is geen ontheffing nodig voor het vernielen of beschadigen ervan.

Verstoring van vogels is ook verboden, maar er bestaat een uitzondering voor verstoring die niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort (artikel 3.1 lid 5 Wnb). Dit betekent dat verstoring tijdens het broedseizoen toegestaan is, mits de staat van instandhouding van de betreffende vogelsoort gewaarborgd blijft.

Een (beperkt) aantal soorten bewoont het nest permanent of keert elk jaar terug naar hetzelfde nest. Verblijfplaatsen van deze vogelsoorten zijn niet alleen beschermd wanneer ze in gebruik zijn, maar het hele jaar:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld: Steenuil).
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer

honkvast zijn of afhankelijk zijn van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: Roek, Gierzwaluw en Huismus).

3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: Ooievaar, Kerkuil en Slechtvalk).
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (voorbeeld: Boomvalk, Buizerd en Ransuil).

Tot slot is er nog een categorie 5: Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen. Voor deze soorten is extra onderzoek nodig, ook al zijn hun nesten niet jaarrond beschermd; deze soorten zijn namelijk *wel* jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

Hieronder de lijst met jaarrond beschermde vogelnesten:

Nesten van de volgende soorten zijn jaarrond beschermd indien ze nog in functie zijn:

Boomvalk	<i>Falco subbuteo</i>
Buizerd	<i>Buteo buteo</i>
Gierzwaluw	<i>Apus apus</i>
Grote gele kwikstaart	<i>Motacilla cinerea</i>
Havik	<i>Accipiter gentilis</i>
Huisemus	<i>Passer domesticus</i>
Kerkuil	<i>Tyto alba</i>
Oehoe	<i>Bubo bubo</i>
Ooievaar	<i>Ciconia ciconia</i>
Ransuil	<i>Asio otus</i>
Roek	<i>Corvus frugilegus</i>
Slechtvalk	<i>Falco peregrinus</i>
Sperwer	<i>Accipiter nisus</i>
Steenuil	<i>Athene noctua</i>
Wespendief	<i>Pernis apivorus</i>
Zwarte wouw	<i>Milvus migrans</i>

Nesten van de volgende soorten zijn niet jaarrond beschermd (categorie 5), maar hiervan is inventarisatie wel gewenst:

Blauwe reiger	<i>Ardea cinerea</i>
Boerenwaluw	<i>Hirundo rustica</i>
Bonte vliegenvanger	<i>Ficedula hypoleuca</i>
Boomklever	<i>Sitta europaea</i>
Boomkruiper	<i>Certhia brachydactyla</i>
Bosuil	<i>Strix aluco</i>
Brilduiker	<i>Bucephala clangula</i>
Draaihals	<i>Jynx torquilla</i>
Eider	<i>Somateria mollissima</i>
Ekster	<i>Pica pica</i>
Gekraagde roodstaart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>
Glanskop	<i>Parus palustris</i>
Grauwe vliegenvanger	<i>Muscicapa striata</i>
Groene specht	<i>Picus viridis</i>
Grote bonte specht	<i>Dendrocopos major</i>
Hop	<i>Upupa epops</i>
Huiswaluw	<i>Delichon urbica</i>
IJsvogel	<i>Alcedo atthis</i>
Kleine bonte specht	<i>Dendrocopos minor</i>
Kleine vliegenvanger	<i>Ficedula parva</i>
Koolmees	<i>Parus major</i>
Kortsnavelboomkruiper	<i>Certhia familiaris macrodactyla</i>
Oeverwaluw	<i>Riparia riparia</i>
Pimpelmees	<i>Parus caeruleus</i>
Raaf	<i>Corvus corax</i>
Ruigpootuil	<i>Aegolius funereus</i>
Spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>
Tapuit	<i>Oenanthe oenanthe</i>
Torenvalk	<i>Falco tinnunculus</i>
Zeearend	<i>Haliaeetus albicilla</i>
Zwarte kraai	<i>Corvus corone</i>
Zwarte mees	<i>Parus ater</i>
Zwarte roodstaart	<i>Phoenicurus ochruros</i>
Zwarte specht	<i>Dryocopus martius</i>